

K. f. 563

N. f. 563, 1-2

Günther I. Rhod.
Günther I.

PRIMAE LINEAE
HISTORIAE
IVRIS ROMANI

RECITATIONIBVS PVBLICIS
DVCTAE

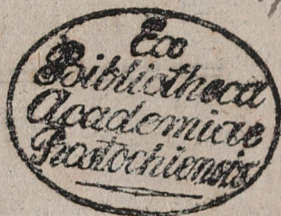

HELMSTADII

TYPIS M. G. LEVCKART ET FILII.

1789.

Ex Libris
Ferd. Kœmmerer, Dr.

HISTORIA
IVRISPRVDENTIAE ROMANAE.

1) DEFINITIO, 2) FONTES ET SVB-
SIDIA, 3) VSVS, 4) METHODVS.

CAPVT I.

*Iurisprud. Rom. sub Regibus (a. V. C.
1-244.)*

1. **F**ormula ciuitatis Rom. fuit monarchi-
ca, sed admodum limitata. Summa
rerum fuit penes Regem, Senatum et Po-
pulum.

2. *Ius priuatum* positum fuit in 1) patriis
moribus, 2) legibus regiis, et 3) arbitrio
regum.

3. *Leges* de rebus priuatorum paucae fue-
runt. Romulus familias ordinauit, legibus
maxime de connubiis et patria potestate fan-
citis: nexum patronorum et clientum copu-
lauit: fordidas fellulariasque artes vetuit, etc.
Numa Pompilius annum ordinauit: rem
rusticam legibus adiunxit: varias leges sum-
tuarias dedit: connubia firmavit: in primis

A 2

ius

ius sacrum, Pontificium, Flaminium et Feciale constituit. Tullus Hostilius de perduellione maxime legem dedit: praeterea in memoriam Horationum tergeminos ex publico ali iussit. Ancus Marcius praesertim ius feciale auxit et emendauit. Tarquinius Priscus nulla lex memorabilis extitit. Seruius Tullius saluberrimas leges sanxit, de contractibus et delictis, de iudiciis, de agro publice priuatimque vsurpato. Idem censum instituit. Tarquinius Superbus libidine potius, quam legibus vsus est.

4. Leges regias, (forte eas, quae de iure sacro constitutae erant) regibus eiectionis, C. Papirius collegit: unde *ius Papirianum*.

CAPVT II.

Iurispr. Rom. libera republ.

SECTIO I.

A regg. exact. usque ad XII tabb. (V. C. 244-305.)

1. *Resp.* fuit aristocratica. Exactis enim regibus duo *Consules* pari potestate annum imperium tenere, initio sine prouocatione: postea ex L. Valeria prouocatio ad populum concessa. Iidem leges tulerunt, iudicia habuerunt et iurisdictionem exercuerunt. Deinde

inde *Tribuni pl.* ab a. 260 legibus sacratissimis creati in comitiis tributis leges tulerunt ad solam plebem: unde leges tribuniciae. Sic resp. ad democratiam magis deflexit.

2. *Leges regiae* fere exoleuerunt. (Ex illa aetate est L. Ateria Tarpeia V. C. 300.) Iurisdictio in arbitrio Coss. sita fuit, usque dum L. Terentilla de legibus imperio consulari scribendis conderetur.

3. Itaque cum novis legibus opus esset, post multas contentiones inter Patres et Tribunos de latore agitatae, a. V. C. 300 legati in Graeciam missi sunt, qui leges Graecorum describerent et instituta noscerent. Quibus reuersis, creati *Decemviri* legibus scribundis tum ex iure Graeco, tum ex patriis moribus leges novas condiderunt, conditas in X tabulas redegerunt, easque promulgatas in comitiis centuriatis pertulerunt: additae deinde duae tabulae: Decemviris ob impotentiam praesertim Appii Claudii abire magistratu coactis, Consules a. V. C. 305 *leges duodecim tabularum* proposuerunt. Sunt illae tabulae

1) de in ius vocando, 2) de iudiciis et furtis, 3) de rebus creditis, 4) de iure patrio et iure connubii, 5) de hereditatibus et tutelis, 6) de dominio et possessione, 7) de delictis, 8) de iuribus praediorum, 9) de iure publico,

A 3

10) de

- 10) de iure sacro, 11) supplem. tabb. 5 prior.
12) suppl. 5 poster.

SECTIO 2.

A 12 tabb. ad exitium reip. lib. (305-757.)

1. Plebis adeoq. Tribunorum pl. potentia admodum creuit, perpetuaeque fuerunt contentiones Tribunorum pl. et Patrum de nexis, de aere alieno, foenebrique malo, de legibus agrariis, connubio, etc. — Magistratus praecipui fuere Consules, Censores, Praetores, Quaestores, in comitiis a populo creati: extra ordinem dictus Dictator, it. Interrex. — Sacris praefuerunt Pontifices, Augures, Feciales, Haruspices. — Ordines in rep. fuerunt Senatus et Populus, quibus postea Equites accefferunt.

2. *Leges* iussit totus populus in comitiis curiatis, maxime centuriatis. Postea *Plebis* in comitiis tributis a plebe facta initio plebem tantum, post legem Hortensiam (V. C. 465) omnes Quirites tenuere.

[Ex iure priuato sunt potissimum: Papiria Iulia (324) de multarum aestimatione, Sextia Licinia (385) foenebris, Poetelia (396) de ambitu, Duillia Maenia (397) de vnciario foenore, Genucia (412) ne foenerare liceret, Poetelia Papiria (418) ne quis, nisi qui no-

xam

xam meruisset, donec poenam lueret, in compedibus aut in neruo teneretur, etc. Atilia (c. 443) de dandis a Praet. vrb. tutoribus in vrbe, Laetoria (490) de circumscriptionibus adolescentum, Scatinia (526) de nefanda Venere, Oppia (539) de cultu mulierum, Cincia (550) de donis ac muneribus, Atinia (557) de rebus furto surreptis non vfucapiendis, Sempronia (561) de rebus creditis, Aquilia (573) de damno iniuria dato, Villia (574) annalis, Voconia (585) testamentaria, Mamilia (589) de regundis finibus agrorum, Fannia (593) fumtuaria, Calpurnia (605) repetundarum, Valeria (668) de aere alieno, LL. Corneliae de proscriptis, de ficariis, maiestatis, de falso, testamentaria, numaria, de iniuriis, LL. Iuliae de aere alieno, de vi et maiestate, Falcidia (714) de legatis, Scribonia (720) de vfucapione seruitutum, Iulia et Titia (723) de dandis tutoribus in prouinc. Eiusd. aetatis sunt: L. Furia testamentaria, Hostilia de furtis, Publicia de lusu ac sponfionibus, Remmia de calumniatoribus, Rhodia de iactu.]

3. *SCta*, sine lege facta, valebant nonnisi in rebus curae Senatus commissis, polittiae, et moram haud ferentibus: nec vero in iure ciuili communem ac perpetuam vim habuerunt.

4. Ex edictis magistratuum manauit *ius honorarium*, quod moribus tacitoque populi consensu iuris valorem obtinuit. Ius edicendi ordinarie habuerunt Praetores vrb. et peregr. Censores, Aediles curules, Tribuni pl. et magistratus prouinciales: extra ordinem reliqui magistratus. Edicta proposita in albo, per totum annum obseruanda, (quo spectat L. Cornelia, vt Praetores ex edictis suis perpetuo ius dicerent.) A singulis magistratibus noua quotannis sunt proposita: multa tn. fuerunt tralatitia. — Praetorum edictis ius civile est adiutum, suppletum, correctum. Vnde iam antiqui quidam ICTi edicta ista collegerunt. — Ex iis ius dixerunt Praetores. Hi enim in *iudiciis priuatis* cognouerunt de iure, de facto autem iudices dederunt. Ipsa iudicia fuerunt l. stricti iuris, l. arbitria, l. recuperatoria, it. centumuiralia: iudices priuati, recuperatores, decemuii, centumuii. — *Publica* iudicia facta sunt ad accusationes initio apud populum in comitiis. Post mandari coeperunt quaestiones extra ordinem et dari Quaesitores a populo. Denique constitutae sunt Quaestiones perpetuae (605 sq.) certo magistratui cum consilio selectorum iudicum demandatae, (excepto perduellionis iudicio, quod populi mansit.)

5. Multa

5. Multa iuris capita *auctoritate*, i. e. interpretatione ac responsis *Prudentum* sunt constituta. Initio iurisprudencia omnis fuit apud Patricios et Pontificum collegium. Hinc legis actiones et actus legitimi: — hinc dierum fastorum nefastorumque constitutio. Formulae istae cum in occulto retinerentur, Cn. Flavius (449) eas populo vulgavit: vnde *ius Flavianum*. Patres quidem, vt pristinam iur. ciu. possessionem recuperarent, notas composuerunt: sed has quoque S. Aelius Catus (552) in vulgus edidit: vnde *ius Aelianum*. — Ex quo Ti. Coruncanius ius publice professus est, quicumque fiduciam studiorum haberent, omnes Ictos profiteri se potuerunt: quod moris fuit ad Augustum vsque. — Munus Ictorum fuit, respondere, scribere, cauere. Sententiae illorum vsu populi que consensu vim iuris nactae sunt, vt adeo iuris civilis nomine insignirentur.

6. Iuris discendi ratio haec fuit. Pueri leges XII tabb. ediscebant, et Praetorum edicta cognoscebant. Deinde, philosophia et literis imbuti, sumta toga virili, ad magnum aliquem Ictum deducebantur, vt ei de iure respondenti adessent. Post demum mos artis praecepta tradendi inualuit.

7. E diuersa iuris interpretandi ratione, cum alii summum ius alii aequitatem magis

defenderent, dissensiones Ictorum iam tam
ortae sunt.

[Icti illius aetatis sunt: Appius Claudius,
P. Sempronius, Ti. Coruncanius, P. Licinius
Crassus, P. Cincius Alimentus, P. Cornel.
Scipio Nasica, et Publ. fil., Q. Mucius, P. et
S. Ael. Paetus Catus, L. Acilius, Ser. Fabius
Pictor, Q. Fabius Labeo, T. Manl. Torqua-
tus, M. Porcius Cato pater, it. fil. C. Livius
Mamilianus Drusus, C. Marcius Figulus, P.
Mucius Scaeuola, M. Iunius Brutus et M.
Manilius, P. Licinius Crassus Mucianus, Q.
Mucius Scaeuola augur, P. Rutilius Rufus,
Coelius Antipater, A. Virginius, S. Pompeius,
Q. Aelius Tubero, L. Crassus, Q. Mucius
Scaeuola pontifex, C. Aquillius, L. Lucilius
Balbus, S. Papirius et Iuuentius, M. Tul-
lius Cicero --- Seru. Sulpitius, Alfenus Va-
rus, A. Ofilius, T. Caesius, Aufidius Tucca,
Aufid. Namusa, Flau. Priscus, A. Aterius Pa-
cuuius, Labeo Antistius, Cinna, Publicius
Gellius, C. Cornel. Max., C. Trebatius Tes-
ta, A. Cascellius: praeter nonnullos mino-
rum gentium Ictos.]

8. Ius *pontificium* fuit de sacris priuatis, de
votis, de feriis, de sepulchris etc. *Augu-
rale* fuit pars iuris publici.

9. Ad ius ciu. relatum quoque est ius ex
rebus similiter iudicatis, in priuis centum-
uironum

uirorum ortum, nomine *disputationis fori*: unde multa iur. capita nata.

10. Praeterea *mores maiorum* obtinuerunt, in caussis iuris tum publ. sacrique, tum priuati, maxime circa rerum agendarum modum.

CAPVT III.

Iurispr. Rom. sub Caesaribus.

SECTIO I.

Ab Augusto usque ad Hadrianum. (V. C. 727-870.)

1. *Principatus unius*, Octauiani, a. V. C. 727. constitutus: eidem Augusti nomen datum: simul omne imperium ad eum translatum, lege illa, quae postea *Lex regia* dicta est. Exinde Caesares vfi sunt nomine Principis, praenomine Imperatoris, cognomine Augusti: tenuerunt tribuniciam potestatem, proconsulatum, praefecturam morum et pontificatum max.

2. *Magistratuum veterum* nomina, honores et commodamanserunt: potestas ad Caesares translata: ab iisdem magistratus creati, retento comitiorum nomine: provinciae inter Caes. et senatum populumque diuisae. *Novi* magistr. instituti Praefectus vrbi, Praef. praetorio,

torio, Praef. vigilum et annonae; praeter minores. In prouincias senat. missi Procon- sules, in prouincias Caes. Legati Augusti s. Praefides: in minores interdum Procurato- res Caes. — Ti. Claudius Praetores duos de fideicommissis constituit, e quibus deinde Titus vnum detraxit. Aerarium populi a fisco Principis distinctum. Praetorem fisca- lem instituit Nerva.

3. Iurisdictionem intra suos fines habuere Praetores et Praefecti vrbi: sed tamen 1) a magistratibus ad Caesares potuit prouocari, 2) quaedam causae iuris extraordinarii habi- tae, de quibus Caesares ipsi cognoscerent.

4. *Leges* imperio Augusti et Tiberii adhuc sancitae sunt. Augustus condidit LL. Iulias de adulteriis (737), de vicesima hereditatum (759) Ael. Sentiam de manumissionibus (756), Fusiam Caniniam (c. 761.), praeci- pue Iuliam et Papiam Poppoeam de mari- tandis ordinibus (737-762.), L. Iuniam Vel- leiam testamentariam (763), praeterea LL. Iul. de vi publica et priuata, maiestatis, iu- diciorum publ. et priu., de ambitu, de sacri- legio, de peculatu et de residuis, de anno- na, de cessione bonorum; forte etiam L. Petroniam de seruis, L. Mensiam. Tiberio imperante factae sunt L. Iulia Norbana (772), L. Vifellia (777).

5. Ex

5. Ex quo Tiberius comitia e campo in curiam transtulit, et legislationem sibi operatus exercendam comparavit, nulla lex in comitiis populi lata ac iussa reperitur. — Plebiscita iam antea obsoleuerant.

6. *SCta* imperio Tiberii vim iuris perpetui in causis etiam civilibus nacta sunt. Senatus ad orationem vel libellum Principis plerumque decernebat: Princeps edicto suo populo promulgabat.

[Sub Augusto memorabile est *SC. Silanianum* (763): sub Tiberio *Libonianum* (769) de falso, *SC. (774)* ne decreta Patrum ante diem decimum ad aerarium deferrentur, *SC. (780)* ad L. Cornel. de falsis, *Perficianum* (787) *SC. de quasi usufructu*: sub Claudio *SC. Claudianum* (800) ad L. Cinciam, *Macedonianum* (eod. a.) de mutuo filisfam., *SC. (805)* de poena feminarum ingenuarum, quae servis coniungerentur, *SC. quaedam* ad L. Pap. Popp., *Lex Claudia* de tutela mulierum legitima, *SC. Velleianum* de intercessionibus mulierum: sub Nerone *Pisonianum* (810) de quaest. inter servos, occiso domino, facienda, *Turpillianum* (814) de tergiversationibus ac praeuocationibus, *Calpurnianum* (eod. a.), *Trebellianum* (815) de fideicommissis hereditatibus, *Neronianum* de legatis: sub

Vespa.

Vespasiano Pegasus de fideic. hered., Plancianum de fideic. tacitis: sub Domitiano (837) de collusionibus detegendis: sub Nerua L. Agraria: sub Traiano Articuleianum (854) de fideicommissis libertatibus, it. Rubrianum, Dasumianum, Aprobianum (870) SC. de actione adu. magistratum municip. tutoris nominatorem: L. Vectibulici: horum temporum est etiam SC. adu. captatorias institutiones.]

7. Accessit noua iuris scripti species, *Constitutiones Principum*, sine Senatu factae. Hinc edicta, rescripta, decreta, mandata, priuilegia: e quibus edicta vim legum perpetuarum habuerunt.

[Sub Augusto prodiit ed. de quaestionibus (761), ed. ne pater filium militem exheredaret: sub Claudio ed. de auctoritate curatoris in arrogatione, ed. de his, qui sibi legata adscripserunt: sub Vespasiano, ed. ne plus quam tres legati a ciuitatibus mitterentur: sub Tito ed. de delatoribus, it. de militum testamentis: sub Nerua, ed. vt ciuitatibus legari posset, de non ducenda nepte, de militum testamentis, de testam. filiisfam. in pecunia castrensi: sub Traiano ed. de falsis et adulterinis stateris, de beneficio eorum, qui se ipsi deferunt.]

8. *Iuris*

8. *Iuris honorarii* ratio mansit.

9. *Responsis Ictorum*, qui facultatem respondendi de iure impetrauerant, eam vim dedit Augustus, ut iudices in sententiis suis obseruare illa tenerentur.

10. Dissensio Labeonis et Capitonis, Ictorum sub Augusto, *sestas* peperit, quarum altera aequitatem altera summum ius defenderet. Labeonis disciplinam secutus est Sempr. Proculus: vnde *Proculiani*; Capitonis Massur. Sabinus: vnde *Sabiniani*, a Cassio Longino etiam *Cassiani* dicti.

[Vixerunt ea aetate: sub Augusto, Q. Antist. Labeo, C. Ateius Capito, Aelius Gallus; sub Tiberio, Massur. Sabinus, M. Cocceius Nerua, Sempronius Proculus, forte etiam Vrselius Ferox et C. Cassius Longinus: eod. temp. Atilicinus, Cass. Long. alter: sub Nerone, M. Cocceius Nerua fil., C. Aminius Rebulus, Domitius Afer: sub Vespasiano, Coelius Sabinus, P. Iuuentius Celsus pater, Pegasus, Rufidius, Plautius, Octavianus, Valerius Seuerus: sub Nerua et Traiano, P. Iuuentius Celsus, Neratius Priscus, Priscus Iauolenus, T. Aristo, Minucius Natalis, Laelius Felix, Arrianus, Seruilius, Viuianus.]

11. *Disputatio fori* aucta ac firmata est.

SECTIO

SECTIO 2.

Ab Hadriano usque ad Constantinum M.

(V. C. 870. Chr. 117 - a. Chr. 325.)

1. Caesarum imperium iam satis fuit roboratum.

2. Hadrianus plurimum cum in rep. tum in iurisp. mutauit. *Aduocatū s. patronū fisci* instituit: senatus iudiciis eam vim dedit, ut ab iis ad se prouocari non posset: officia Palatina ad aliam formam redegit. Septim. Seuerus *rei priuatae procurationem* instituit. Anton. Caracalla omnibus in imperio Rom. ciuitatem dedit. Alexander Seuerus *Curatores* urbis fecit, quos audire negotia urbana cum Praetore iussit: corpora omnium artium instituit, hisque ex se defensores dedit: Praefectis praet. senatoriam dignitatem addidit. Dioclet. et Max. in prouinciis praesides et officia multiplicarunt.

3. *SCta* rarius facta sunt. [Sub Hadr. memorab. SC. (882) de accessionibus fructibusque hereditatis, SC. Tertullianum de successione matrum: sub Diuis Fratribus orat. de satisfactione tutoris cum inquisitione dati: sub D. Marco de feriis et dilationibus, de transactione super alimentis, de hypotheca danda ei, qui ad reficiendas aedes credidit, de collusionē detegenda, de confessis et iudicatis:

dicatis: sub Marco et Commodo, SC. Orphitianum (930) de success. liberorum in bonis maternis, de pupilla a tutore eiusue filio haud ducenda: sub Commodo SC. Iuncianum (934) de fideicommissa serui alieni libertate: sub Pertinace, or. de testamentis: sub Sept. Seuero, or. de praediis rusticis et suburbanis eorum, qui sub tutela et cura sunt, non alienandis aut supponendis, de prohibendis donat. int. vir. et vx.: sub Alex. Seu. SC. de fugitiuis. Post D. Pii tempora SC. Sabinianum de tribus maribus. Ea aet. facta quoque L. Iulia Miscella.] Deinceps plurima facta per adclamationem. —

3. *Constitutiones Principum* fuerunt frequentissimae. [Memorab. Ed. D. Hadriani, a Iustiniano deinde abrogatum, epist. Hadr. qua fideiussoribus beneficium diuisionis dedit, ed. de thesauris. Sub Ant. Pio ed. de arrogat. impuberum, de legatis poenae nomine: sub M. Anton. ed. de curatoribus, de tutel. libert. etc. Sub Caracalla, de ciuitate, et vicesima: horum ac reliquorum Impp. constitutiones pleraeque in Codice reperiuntur.] In primis Rescripta creberrime data. Hinc extiterunt Icti, qui Rescripta colligerent atque in Codices referrent. Papirius Iustus collegit rescr. Diu. Fratrum, Dositheus

B gram-

grammaticus epistolas et sententias Hadriani, Vlpianus rescripta contra Christianos.

5. *Ius honorarium* imperio Hadriani maximam subiit mutationem. Is enim, opera Saluii Iuliani, composuit *Edictum perpetuum*, (publ. a. V. C. 885. Chr. 131.) collectum ex edictis, quae tum extabant, vsum adhuc ferentibus, quibusdam immutatis, nouisque capitibus additis: quam formulam, quasi iurisdictionis legem, magistratus, praecipueque Praetores sequerentur. Fuit haec pars iur. ciu. quam Icti deinceps certatim commentariis illustrarunt, cuiusque rationem et ordinem in libris scribendis sunt secuti. — *Prouinciales* etiam *magistratus* in iis capitibus, quae ad prouincias transferri possent, Edictum vrb. sequi debuerant. Idem factum videtur in *Aedilibus*.

6. Inter *Ictos* sectarum studia refrixerunt: atque exinde Miscelliones s. Herciscundi extiterunt. Hadrianus necessitatem iuris respondendi ab Imp. impetrandi suscipuit. Ab eo vsque ad Alexandrum Icti vixerunt celeberrimi, in summo honore et frequenter in consilio Impp. habiti. [Icti ill. aet. fuerunt Salu. Iulianus, (sub Hadr. Pio et D. Fratr.) Aburnus Valens, (sub Ant. P.) S. Caecilius Africa-

Africanus, (sub Antt.) it. Terent. Clemens, Vinid. Verus, Iun. Mauricianus; Taruntinus Paternus, (sub Commodus) Papirius Iustus, (sub D. Fratr.) S. Pomponius, (vsque ad D. Fratr.) Caius, (sub Hadr. Pio et Marco) Volusius Maecianus, (sub Ant. P. et D. Fratr.) Q. Ceruidius Scaeuola, (sub M. Ant.) Ulpianus Marcellus, (sub Pio, Marco et Commodus) Aemilius Papinianus, (sub Seuer. et Caracall.) Tertullianus, (iisd. temp.) Claud. Tryphoianus, (sub Seu. et Ant.) Arrius Menander, (sub Carac.) — incerti temp. S. Pedius, Puteolanus, Pactumeius Clemens, Papirius Fronto, Fur. Anthianus, Rutilius Max. Q. Claud. Saturninus, Q. Venuleius Saturn. — Domitius Ulpianus, (sub Sept. Seuer. et Alex.) Iulius Paullus, (sub Seu. Carac. Ant.) Callistratus, Ael. Marcianus, Florentinus, Licinius Rufinus, Aemil. Macer, (ei. aet.) Herennius Modestinus, (sub Maximin. iun.)] Post Alexandrum fere nulli, vel paucissimi Icti fuere, ad posteros clari.

7. Ius docendi ratio haec fuit: 1) *Romae* publicis in locis praecepta iur. ciu. tradebantur, 2) Icti Institutiones edebant, 3) etiam Professores iuris extiterunt. Sec. III. Berytensis schola orta est.

SECTIO 3.

A Constantino M. usque ad Theodosium iun.
(a. Chr. 325 - 408.)

1. Constantinus M. sedem imp. Byzantium, a se Constantinopolin appellatam, transtulit, et Consulum vnum Romae, alterum Constantinopoli esse iussit, vt vnus in Occidente, alter in Oriente fasces teneret: totum imperium in IV praefecturas praet. diuisit, Praefectis praet. potestate ciuili relicta, militari autem Magistris militum data: nouas dignitates excogitauit, Patriciatum et Nobilissimum: officia palatina et ciuilia auxit, velut Quaestura palatii: indictionis vsum introduxit: leges ad stabiliendam in imp. Rom. religionem Christianam permultas sanxit, ipse primus Impp. sacra Christ. publice professus. — — *Theodosius M.* officia palatina et ciuilia denuo auxit, omniumque dignitatem ita descripsit, vt alii essent Illustres, alii Spectabiles, alii Clarissimi, alii Perfectissimi. — Mortuo Theod. M. ex ipsius voluntate diuisum ita imperium, vt *Oriens* Arcadio, *Occidens* Honorio cederet.

2. *Constitutt. imp.* plurimae in corp. iur. ciu. extant. [Constitutt. Constantini M. pertinuerunt maxime ad relig. Christ. praeterea

terea constituit, ne parentes liberos suos ob egestatem, nisi sanguinolentos, venderent, ne quis constante matrimonio concubinam haberet, ut liberi naturales subsecuto matrimonio legitimarentur, etc. — Constantinus, Constans et Constantius multa sanxere, quibus ius civ. ad maiorem simplicitatem reduceretur, et ad religionem Christi conformaretur: memorab. est const. Constantini, qua iurispr. formulariam abrogavit. — Iuliani multae const. ad relig. Chr. premendam comparatae sunt: in ceteris magnam prudentiam et aequitatem probavit. — Ioviani paucae fuerunt constit. — Valentinian. et Valens in primis religionem Chr. constitutionibus suis tuti sunt atque ornavunt. — Iisdem vestigiis insisterunt Gratianus, Valentinianus iun. et Theodosius. Gratianus praeter alia cauit, ut damnatis vitae spatium 30 dieb. prorogaretur: Theodos. praecipue subtilitates atque ambages antiqui iuris tollere cupiit: eandem sectam secuti sunt Arcad. et Honor.

3. Facti sunt duo *Codices* temp. Const. M. eiusue fill.: alter *Gregorianus*, auctore Gregorio s. Gregoriano, constitutiones Impp. ab Hadriano usque ad Constantinum M. complexus: alter *Hermogenianus*, prioris spicilegium, in primis constitut. Dioclet. et Maxim.

continens. Quorum codd. quaedam reliquiae ex Breuiario Alariciano supersunt. Priuato quidem studio sunt confecti, sed tamen auctoritatem in foro obtinuerunt.

4. Praetores et Aediles, ad edictum perpetuum adstricti, nulla amplius videntur *edicta* proposuisse: at frequentius illa promulgarunt Praefecti praet. quae vocabantur Formae, (τύποι) vi legum munitae, et deinde in Codices *ἐπαρχικῶν* collectae, et Praefecti vrbi (v. c. ed. Apronianum.)

5. *ICTi* quidam clari extiterunt. [Gregorius et Hermogenianus, Aurel. Arcadius Charisius, Iul. Aquila, Innocentius Domnus, sub Const. M. ei. fil.] Floruit in primis schola Berytensis.

SECTIO 4.

A Theodos. iun. usque ad Iustinianum.

(a. Chr. 408 - 527.)

1. Imperium in Occidente barbarorum incursu vastatum, vt penitus tandem desierit: iura quoque Rom. moribus barbarorum infecta, valdeque mutata.

2. Theodosius conslitt. dedit de praescriptione 30 ann. adu. actiones, de legitimat. natural. per oblationem curiae: praeterea studiis

studiis liberal. in schola Constantinopolitana consultum iuit. Valentinianus III, rei iudicariae consulturus, definiuit, quae Constitt. quaeque Responſa ICt. in iudiciis recitari obseruarique deberent; quo retulit sententias Papiniani, Paulli, Caii, Vlpiani ac Modestini, ita vt dissentientibus ICtis maiori numero staretur, in paribus autem sententiis Papiniani auctoritas vinceret.

3. Maximi momenti est *Codex Theodosianus*, iussu Theodosii iun. ex constitutionibus Constantini M. vsque ad Theodosium iun. ipsiusque Theod. et Val. illo tempore reip. vtilibus ac necessariis, per octo iuris peritos compositus, et a. 438 promulgatus: missus deinde ad Valentinianum III, et ab hoc confirmatus. Is hodie superest, per gradus, non tn. plene restitutus.

4. Post cod. Theod. constitutiones cum ab ipso Theod. et Val. III. tum a Marciano, Maioriano, Seuero et Anthemio promulgatae sunt.

5. Populi, qui prouincias imp. R. sibi subiecerant, vsum quidem iuris Rom. deuictis reliquerunt, sed ipsi tamen inflexo paullulum ad suos mores rerumque statum hoc iure, breuiaria iur. R. subiectis sibi populis ediderunt. Quo spectat *Edictum Theoderici*.

Ostrogothorum regis in Italia promulgatum, *Breviarium Alarici*, regis Visigothorum, a Goarico ex codd. Greg. Herm. et Theod. nouellisq̃ue, it. ex Caii Institt. Paulli rec. sent. Vlpiani libr. regul. et Papiniani libris, subiecta interpretatione Gothica, compositum, et ab Aniano referendario a. 506 editum, quod per aliquot secula, etiam sub Francis in illis prouinciis, vbi promulgatum erat, vim tenuit: eademque ratio est *Papiniani Responsorum*.

6. Scholae iur. ciu. Beryti, Romae et Constantinopoli maxime floruerunt. Discipuli quinque annorum curricula emetiri debebant: ab his annis dicebantur 1) Dupondii, 2) Edictales, 3) Papinianistae, 4) Lytae, 5) Prolytae. [ICti: Leontius, (sub Theod. II.) VIII ICti in cod. Th. conf. adhibiti, postea Heros Patricius, Heros Eudoxius, Domnus.]

7. Illius aet. sunt: Notitia dignitatum imp. (sub Theod. iun.) Collatio legis Mosaicae et Romanae, Consultatio vet. ICti de pactis.

CAPVT IV.

Ius Iustinianum. (529. sq.)

1. *Iustinianus M.* ortus in Illyrico, oppido Taurisio, patre Sabbatio, matre Bigleniza, in consortium imperii a. 527 a Iustino auunculo adscitus,

adscitus, et paullo post solus magna cum laude, nec tamen sine vitiis, imperans, pluribus bellis gestis, (quorum memoranda Persicum, ipsi non admodum honorificum, Vandalicum in Africa, quam in formulam provinciae redegit, et Gothicum in Italia, quo totam Italiam ditionis Rom. iterum fecit,) vniuersae iurisprudentiae nouum corpus, nouamque faciem dedit.

2. Primum constitutiones Impp. ab Hadriano vsque ad sua tempora, adhuc utiles, per X viros illustres, in quibus fuit Tribonianus, in vnum corpus redegit. Quod opus, ex tribus superioribus codd. (detractis tamen aliis ex eius mandato, aliis adiectis, aliis immutatis) collectum, nomine *Codici Iustiniani* confirmatum, et promulgatum est a. 529 id. April. abrogatis 3 superioribus codd. Hodie non restat.

3. Deinde ex ICtorum vett. libris corpus *Pandectarum* s. *Digestorum* compilari iussit, in L libros certosque titulos collatum, seruato maximam partem edicti perpetui ordine, nominibusque ICtorum, et librorum titulis numerisque ante singula capita positis: promulgatum a. 529 a. d. III. Kal. Ian. Factum est hoc corpus per sedecim viros iuris peritos, dirigente Triboniano. Vetuit illud

B 5

Iustinia-

Iustinianus per siglas et notas scribi, et Commentarios in illud fieri, permissa tantum interpretationis Graecae *κατὰ πόδα* et Paratitolorum facultate. Tribuit in septem partes: aliam diuisionem in tres partes inuexit glossa. Graeca in Digestis loca Burgundio latine vertit. — Editiones Dig. capitales tres feruntur, Vulgaris, Haloandrina s. Norica et Florentina.

4. Editio codice, ad componendas vett. Ictorum controuersias *L. Decisiones* sensim Oreste et Lampadio Coss. ex Kal. April. et duobus annis post promulgauit, posteaque in vnum corpus coëgit. Inscriptae sunt Ioanni et Iuliano, Praef. praet. et tandem in Codicem rep. prael. migrarunt.

5. Ante ipsam Digestorum promulgationem libros *Institutionum*, ceu primorum iur. elementorum, opera Triboniani, Theophili et Dorothei, ex vett. Ictorum, in primisque Cui Institutionibus, conscribendos curauit. Editae sunt Instit. ante Digesta, a. d. XI. Kal. Dec. a. 533, sed auctoritatem acceperunt vna cum Digestis a. d. III. Kal. Ian. ei. a.

6. Iam ad Codicem rediit, et cum priore cod. edito plurimae leges nouae prodissent, nouam illius editionem dedit, insertis *L. Decisionibus*. Is *codex repetitae praelectionis*, in primis Triboniani opera, XII libris confectus,

a. 534

a. 534 a. d. XVI. Kal. Dec. singulari constitutione, vetito priore, auctoritatem accepit.

7. Editio hoc codice, multae constitutionum novae prodierunt, (ab a. 535 - 559) maximam partem graeca oratione scriptae, nonnullae utraque lingua, quaedam latina. Hae, *Nouellarum* nomine, in Corp. iur. eduntur 168, quarum nonnullae sunt Iustini min. vel Tiberii, quaedam etiam ex eparchicis: a glossatoribus vero latinis tantum 98 agnitae. In usu fori versantur tantum glossatae, ex versione latina, incertae aetatis. — *Authenticarum* nomen, it. diuisio in *nouem collationes* a glossatoribus repetitur.

8. Sic natum est *corpus iuris civilis*.

9. Reperiuntur in illo etiam *Authenticae*, duplicis generis: aliae constitutiones Fridericorum, Germ. Impp. aliae nouellarum, legibus codicis derogantium, summaria quaedam, iisdem, quibus derogatum est, legibus subiecta, pluribus auctoribus.

10. Inserti quoque leguntur *libri feudorum* s. consuetudines feudorum Langobardicae, ex libris Oberti ab Orto et Gerh. Nigri Coss. Mediol. potissimum compilati, et sub nomine *decimae collationis* ab Hugolino de Presbyteris in corp. iur. illati.

11. Me-

II. Memoranda praeterea XIII *edita* Iustiniani, et aliae quaedam eiusdem constitutiones, quae usu fori destituuntur.

SECTIO I.

Hist. iuris Iust. in Oriente (565 - 1452).

1. Fata imperii orientalis, a. 565 vsque ad eius exitium a. 1452. paucis adumbrata.

2. Imperatorum plures deinceps prodierunt constitutiones, Iustini min., Tiberii, Heraclii, Leonis, Constantini Nicephori, Leonis Armenii, et Theophili.

3. Schola iur. Romana non adeo floruit: Berytensis sub Iustiniano plane oppressa est: sola Constantinopolitana mansit. — Studio-
rum quinquennium et studioforum nomina retinuit Iustinianus, ita tamen, ut loco dupondiorum nominarentur Iustinianistae.

4. Icti vel compendia iur. scripserunt, vel librorum iur. ciu. graecas versiones confecerunt. [Memorab. praeter Tribonianum, corpori iur. architectum, ceterosque eidem conficiendo adhibitos, in primis Theophilus, qui paraphrasin Instit. graece scripsit, Thalelaeus, Stephanus, Dorotheus, Anatolius, Theodorus, Cyrillus, Isidorus, Athanasius, Phocas, Philoxenus, Anastasius, Iulianus, qui *epitomen*
Nouell.

Nouell. (c. a. 570) composuit, auct. incertus *Brachylogi legum*, Heros Amblichus, Gobi-
das, Leo Amarzeus, Bestes, quorum scripta
valent ad interpretationem iur. Iustin.] Com-
mem. h. l. Paratitla, νόμοι γραμματικοὶ, νόμοι
γεωργικοὶ, LL. Rhod. nauticae, Nomocanones.

5. Sec. p. Chr. IX. Basilus Macedo no-
uam iur. ciu. correctionem tentauit. Eam in
rem ipse primum Constituit. nouas edidit,
tum Πράξεις τῶν νόμων s. Εκλογὴν (876)
publicauit. Perfecit opus τῶν Βασιλικῶν Δια-
τάξεων fil. Leo Philos. (c. a. 886) Nouam
denique editionem dedit Constantinus Por-
phyrogennetus. (c. 912) Hinc *Basilica*, ex
graecis Instit. Pand. et Cod. versionibus, No-
uellis Iust. et XIII Edictis, ex ICt. Graec. in
ius Iustin. commentariis, sententiis Patrum et
Conciliis Impp. Iustinianum secutorum con-
stitutionibus et legibus, denique ex Ἐπαρ-
χικοῖς et Ρωμαϊκοῖς in VI volumina et LX
libros collecta, omissis tamen iis, quae ab
usu essent remota, vel nouis constit. mutata:
quae ad nostram quidem aetatem peruene-
runt, nondum tamen omnes editi sunt: ad
interpretationem et emendationem iur. Iust.
utilissimi.

6. Editae sunt postea *Nouellae Leonis*
CXIII (889-911) graece, deinde latine ver-
sae,

fae. — Complures deinceps fequentium
Imp. prodierunt constitutiones.

7. *ICTi* scholia et glosfas ad Basilica scripferunt. Confecta quoque est paullo post ipsum Βασιλικῶν corpus *Synopsis Basilicorum*. [Memorab. *ICTi*: Photius, Michael. Pfellus, Mich. Attaliata, Eustathius, Georg. Phobenus, Demetrius, Nic. Hagiotheodoretus, Theod. Balsamon, Constantinus Harmenopulus.]

8. Occupata a Turcis imperii orient. sede, iurisprudentia Rom. ex Oriente profugit.

SECTIO 2.

Fata iur. Rom. in Occidente.

1. In Occidente cod. Theodos. et Alaric. in prouinciis a barbaris occupatis valuit. Iustinianus solam Italiam et Africam corporis a se editi necessitate adstringere potuit. In Africa, a Saracenis infessa, ius Iust. paullo post desiit. In Italia autem, sub Longobardis etiam, et deinde sub Francis auctoritatem suam obtinuit.

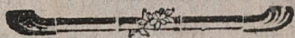
2. Sec. XII. extiterunt Bononiae, qui ius Iust. traderent, Pepo et Irnerius, ad quos magnus auditorum numerus ex omni fere Europa, etiam ex Germania perfluxit. Igitur

tur non opus est, causam restituti, vt dicunt, iuris Rom. in constitutione quadam Lotharii, aut in exemplari Pandectarum occasione expugnationis Amalphitanae reperto quaerere.

3. Ita in fora Germaniae etiam ius Iust. transit, sensimque vsum obtinuit: agnitione deinde a Maximil. I.

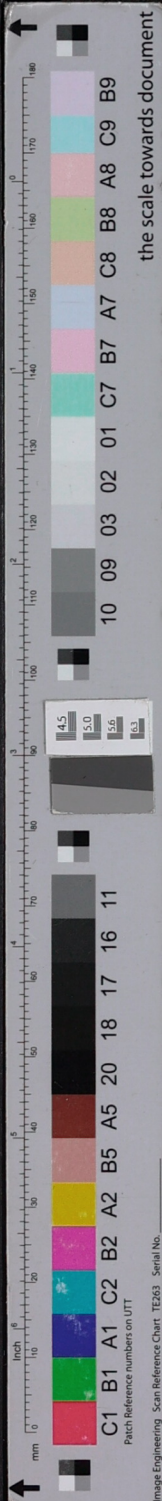
4. In *Irnerii* auditoribus principes fuere Martinus Gosias, Bulgarus, Hugolinus a Porta Rauennate, et Iacobus; inter quos deinceps schola Gosianorum et Bulgarianorum distincta fuit. [Gosiani sunt: Placentinus, Alberic. a Port. Rauenn. et Pyleus: Bulgariani Io. Bosnianus, Nic. Bagarottus, Azo, Odofredus, Accursius, cet. qui omnes proprie Glossatores nominantur.] — Sec. XIII. *Franc. Accursius* maxime eminuit, a quo profecta est *Glossa*. (c. 1220.) Hunc duces multi deinde sunt secuti. — Sec. XIV. obtinuit disciplina *Bartoli*, e cuius schola in primis prodiit Baldus. [Paull. Castrensis, Barth. Socinus, Iason, Coepolla, Alexander ab Alexandro, cet.] — Sec. XVI. saniores iuris ciu. interpretandi viam monstrauit *Alciatus*: cuius rationem etiam tenuerunt Goueanus et Ant. Augustinus; in Gallia orti sunt: Aur. Galuanus, Equinarius Baro, Fr. Duare.

Duarenus, Hug. Donellus, Fr. Balduinus
 Ant. Contius, Ruffardus, et omnium prin-
 cept *Cuiacius*: deinde Budaeus, Hotomar-
 nus, Briffonius, Merillius, Bellonus, Cora-
 sius, P. Faber — Gothofredi, cet. In Bel-
 gio: Zuichemus, Raeuardus, Vinnius, Eckius,
 Voetius, Noodtius, Bynckershoekius, We-
 stenbergius, Huberus, Schultingius, Wielin-
 gius, cet. In Germania: Zasius, Haloan-
 der, Leunclavius, Gifanius, Rittershuffi, Goed-
 daeus, Strauchius, Conradi, Heineccius, cet.]

1851

ROMANI. XVII

mmodo, SC. Or-
liberorum in bo-
tutore eiusue filio
modo SC. Iuncia-
issa serui alieni li-
r. de testamentis:
praediis rusticis et
tutela et cura sunt,
nendis, de prohi-
vx.: sub Alex. Seu.
Pii tempora SC.
ibus. Ea aet. facta
Deinceps pluri-
em. —

cipum fuerunt fre-
Ed. D. Hadriani,
datum, epist. Hadr.
cium diuisionis de-
ab Ant. Pio ed. de
legatis poenae no-
de curatoribus, de
aracalla, de ciuitate,
reliquorum Impp.
in Codice reperiun-
ta creberrime data.
ni Rescripta collige-
referrent. Papirius
Fratrum, Dositheus
gram-